

שמואל ב - מצודת ציון

א ב ג ד ה ו ז ח ט י יא יב יג יד טו טז
יז יח יט כ כא כב כג כד

שמואל ב פרק-א

[ב] **ואדמה**. עפר : **[ג]** **אי מזה**. איה המקום שתאמר מזה אני בא : **נמלטתי**. ענין השמטה והצלה : **[ו]** **נקרא נקריתי**. מלשון מקרה : **נשען**. נסמך : **ובעלי הפרשים**. הם הרגילים הרבה ברכיבה : **הדביקוהו**. רצה לומר באו קרוב לו : **[ט]** **השבץ**. חולי הרתת, כן תרגם יונתן : **[י]** **הנזר**. העטרה : **ואצעדה**. שם העדי שעל הזרוע, וכן (במדבר לא נ) : אצעדה וצמיד : **[טו]** **פגע**. ענין מכת מות, כמו (שמואל א כב יח) : ופגע בכהנים : **[טז]** **ענה**. העיד כמו (שמות כ יג) : לא תענה : **[יט]** **הצבי**. ארץ ישראל קרויה ארץ צבי, כמו שכתוב (יחזקאל כו) : צבי היא לכל הארצות, והוא ענין פאר וחמוד, כמו (ישעיהו כח ה) : **לעטרת צבי**. והה"א של הצבי, היא ה"א הקריאה, כמו (ירמיהו ב לא) : הדור אתם ראו : **במותיך**. ענינו מקומות גבוהים והרים, כמו (דברים לב יג) : ירכיבהו על במתי ארץ : **[כ]** **תעלזנה**. אף הוא ענין שמחה, כמו (תהלים צו ב) : **יעלו שדי**. וכפל הדבר במלות שונות כדרך המקונן : **[כא]** **הרי בגלבו**. כמו הרים בגלבו : **נגעל**. ענין מאוס ותעוב, כמו (ויקרא כו ל) : וגעלה נפשי : **מגן**. הוא כעין מלבוש עשוי מעור שלוק, ומשוח בשמן להחליק מעליו מכת חרב וחנית, ולובשים אותו במלחמה להגן : **[כב]** **נשוג**. כמו נסוג בסמ"ך, וענינו החזרה לאחור, כמו (ישעיהו נט יג) : ונסוג מאחר אלהינו : **[כג]** **והנעימים**. ענין אהוב וחביב וערב, כמו (משלי ב י) : ודעת לנפשך ינעם : **נפרדו**. מלשון פרוד ופרישה : **[כד]** **אל שאול בכינה**. מלשון בכי : **שני**. תולעת שני, והוא צמר צבוע אדום : **עדנים**. כל דבר המפנק, בין מאכלים טובים, בין מלבושי פאר וכדומה, יקראו עדן, וכן (משלי כט יז) : ויתן מעדנים לנפשך : **עדי**. ענין קשוט, כמו (ירמיהו ד ל) : תעדי עדי זהב : **[כו]** **צר**. מלשון צרה ודאגה : **אחי**. חביב כאח : **נפלאתה**. ענינו דבר אשר תקשה השגתו ותמוה, כמו (שמות טו יא) : עשה פלא :

שמואל ב פרק-ב

[א] אנה. לאוזה מקום, כמו (דברים א כח) : אנה אנחנו עולים :
[ו] ואמת. ענינו כמו חסד, וכן (לקמן טו כ) : והשב וגוי חסד ואמת :
[יג] ויפגשום. פגעו אלה באלה : **ברכת.** הוא מקום הבנוי באבנים ובסיד,
ושם מתכנסים המים, וכן (ישעיהו לו ב) : הברכה העליונה :
[טז] ויחזיקו. אחזו בכח : **חלקת הצורים.** רוצה לומר מישור שנלחמו בה
בחדודי חרב, כי חלקת הוא ענין מישור, כמו (בראשית לג יט) : חלקת
השדה, והצורים הוא ענף חדוד, כמו (תהלים פט מד) : אף תשיב צור
חרבו : **[יח] הצבים.** מלשון צב, בלשון רבים : **[כא] חלצתו.** כן יקרא
המלבוש, וכן (שופטים יד יט) : ויקח את חליצותם : **ולא אבה.** ולא רצה
: **[כג] תחתיו.** במקומו : **[כד] באה.** שקעה, כמו (בראשית כח יא) : כי
בא השמש : **[כה] לאגודה אחת.** רוצה לומר לקבוצה אחת, כמו (עמוס ט
ו) : ואגודתו על ארץ יסדה : **גבעה.** הר : **[כו] הלנצח.** הלעולם : **ועד מתי.**
עד איזה זמן : **[כז] לולא.** אם לא : **נעלה.** ענין סלוק, כמו (במדבר ט כא)
: ונעלה הענן : **[כט] בערבה.** במישור : **הבתרון.** שם מחוז : **[ל] ויפקדו.**
נחסרו, כמו (שם לא מט) : ולא נפקד ממנו איש : **[לא] מתו.** כמו ומתו,
ומוסב על הכו וגוי, לומר הכו מבנימין וגוי ומתו : **[לב] בית לחם.** בבית
לחם : **ויאור.** מלשון אור :

שמואל ב פרק-ג

[א] ודלים. חלושים, כמו (בראשית מא יט) : דלות ורעות : **[ג] ומשנהו.**
מלשון שנים : **[ז] באתה.** מלשון ביאה ובעילה : **[ח] אחיו.** קרוביו :
מרעהו. אוהביו : **המציתיך.** ענין הזמנה ומסירה, כמו (ויקרא ט יג) : ואת
העולה המציאו אליו : **ותפקוד.** ענין זכרון : **[י] ולהקים.** להעמיד :
[יב] תחתיו. במקומו : **להסב.** לסבב : **[יד] ארשתי.** מלשון ארוסה, וכן
(דברים כ ז) : אשר ארש אשה : **[יח] הושיע.** כמו אושיע, ה"א במקום
אל"ף, כמו (יחזקאל יא ז) : ואתכם הוציא, ומשפטו : אוציא :
[כ] משתה. כל סעודה קרויה על שם המשתה, כמו (אסתר ז ח) : אל בית
משתה היין : **[כא] תאוה.** ענין חפץ ורצון : **[כו] הסרה.** מין קוצים, כמו
(קהלת ז ו) : כקול הסירים : **[כז] בשלי.** ענין שגגה ושכחה, כמו (לקמן ו
ז) : על השל, וכן (רות ב טז) : גם של תשלו : **[כט] יחולו.** יחנו וישכנו,
כמו (ירמיהו ל כג) : על ראש רשעים יחול : **זב.** חולי שנוטף מאמתו כעין
זרע : **בפלך.** ענין משענת ומטה, ודומה לו (משלי לא יט) : וכפיה תמכו
פלך, והוא המטה שטוות בו הנשים : **[ל] לאבנר.** את אבנר, כמו (שמות

כז ג) : לכל כליו, ומשפטו : את כל כליו : **[לב]** אל קבר. כמו על קבר : **[לג]** נבל. אדם פחות המעלה : **[לד]** אסורות. קשורות : **לנחשתיים**. שלשלאות נחושת, אוסרים בהם רגלי השבויים : **[לה]** להברות. להאכילו סעודה מועטת, כמו (לקמן יג ו) : ואברה מידה : **מאומה**. שום דבר : **[לט]** רך. רצה לומר רך הלבב מלהתגרות עם מי : **קשים**. הוא חלוף הרך :

שמואל ב פרק-ד

[א] וירפו. מלשון רפיון, והוא ענין יאוש : **[ב]** בן שאול. כמו לבן שאול, ותחסר הלמ"ד : **[ד]** נכה רגלים. שבור רגלים, כמו (מלכים ב כג כט) : פרעה נכה : **אמנתו**. המגדלת אותו, כמו (אסתר ב ז) : ויהי אומן את הדסה : **ותנוס**. וברחה : **בחפזה**. ענין מהירות, כמו (שמואל א כג כו) : ויהי דוד נחפז ללכת : **ויפסח**. נעשה חגר : **[ה]** **כחם היום**. כאשר נתחמם השמש, והוא בחצות היום : **הצהרים**. עת התחזק מאור היום, והוא מלשון (בראשית ו טז) : צוהר תעשה לתיבה : **[ו]** **והנה**. כמו והמה : **[יא]** **ובערתי**. ענין הפנוי והסרה, כמו (דברים כו יג) : בערתי הקדש : **[יב]** **ויקצו**. כרתו, כמו (תהלים מו י) : וקצץ חנית : **על הברכה**. אצל מקום כניסת המים, כמו (לעיל ב יג) : ברכת גבעון :

שמואל ב פרק-ה

[א] עצמד. מלשון עצם : **[ב]** **לך**. עליך : **[ג]** **היבוסי**. שם אומה, ישבו במחוז בפני עצמו בירושלים : **הנה**. להמקום הזה : **[ד]** **מצודת**. ענינו מבצר חזק, כמו (ירמיהו מח מא) : והמצודות נתפשה : **[ה]** **בצנור**. שם המגדל : **[ט]** **וביתה**. מבפנים : **[יא]** **וחרשי**. אומנים, כמו (שמות לה לה) : חרש וחושב : **קיר**. כותל : **[יב]** **נשא**. ענין הרמה : **[יח]** **וינטשו**. והתפשטו, כמו (שופטים טו ט) : וינטשו בלחי : **[כ]** **בבעל**. במישור, כמו (יהושע יג ה) : מבעל גד : **פרץ**. מלשון פרצה ושביר : **[כא]** **וישאם**. ושרפם, כמו (נחום א ה) : ותשא הארץ מפניו, ובמשנה (ראש השנה פרק ב משנה ב) : משיאין משואות : **[כג]** **הסב**. מלשון סבוב : **בכאים**. אילנות שגדלים בהם תותים. וכן (תהלים פד ז) : בעמק הבכא : **[כד]** **צעדה**. מלשון צעד ופסיעה : **תחרץ**. תנענע ממקומך להלחם, כמו (שמות יא ז) : לא יחרץ כלב לשונו, ופירושו : לא נעה לשונו לנבוח :

שמואל ב פרק-ו

[ב] מבעלי. היא קרית יערים, וכמו שכתוב (יהושע טו ט) : בעלה היא קרית יערים : **[ג] אל עגלה.** על עגלה : **[ה] משחקים.** שמחים : **ובכנרות ובנבלים ובתפים.** שמות כלי שיר : **ובמנענעים.** הוא מכלי הנגון, יעורר האדם להניע גופו ולרקד : **ובצלצלים.** הם שני כלי נחושת, ומקישין זה בזה ומשמיעים קול גדול, ובמשנה (תמיד פרק ז משנה ג) : הקיש בן ארזא בצלצל, וכן (תהלים קנ ה) : בצלצלי שמע : **[ו] נכון.** שם מקום. ובדברי הימים (יג ט) אמר : כידון, והיא היא, ובשתי השמות נקראה (ראה סוטה לה ב) : **שמטו.** ענין הזזה מן המקום, כמו (מלכים ב ט לג) : ויאמר שמטוה : **[ז] השל.** ענין שכחה ושגגה, וכן (לעיל ג כז) : לדבר אתו בשלי : **[ח] פרץ.** ענין שבר : **[י] על עיר דוד.** אל עיר דוד : **הגתי.** היה מתגורר בגת, אבל היה לוי ומן השוערים, כמו שנאמר בדברי הימים (טו כד) : **[יא] וישב.** ענין עכבה : **[יג] צעדו.** פסעו והלכו : **ומריא.** שור פטם, וכן (מלכים א א ט) : צאן ובקר ומריא : **[יד] מכרכר.** ענין רקידה של שמחה, ודוגמתו (ישעיהו סו כ) : בפרדים ובכרכרות : **בכל עוז.** בכל כח : **[טז] נשקפה.** ענין הבטה, כמו (בראשית כו ח) : וישקף אבימלך : **בעד החלון.** דרך החלון. וכן (מלכים ב א ב) : בעד השבכה : **מפוז.** גם הוא ענין רקוד, ומשונה ממנה קצת, ויתכן שהוא ענין מהירות הרקוד, ודוגמתו (שבת פח א) : עמא פזיזא : **[יז] ויצינו.** העמידו, כמו (בראשית ל לח) : ויצג את המקלות : **אשר נטה.** אשר פרש : **[יט] המון.** עם רב : **חלת.** לחם השלם תקרא חלה : **ואשפר.** רוצה לומר מנה יפה בשר, והוא מלשון (בראשית מט כא) : הנותן אמרי שפר : **ואשישה.** שם כלי ישימו בה היין, כמו (שיר השירים ב ה) : **סמכוני באשישות.** ורוצה לומר הכלי עם היין : **[כ] אמהות.** שפחות : **הרקים.** אנשים הרקים מכל מעלה : **[כא] נגיד.** שליט ומושל : **ושחקתי.** ושמחתי : **[כב] ונקלותי.** מלשון קלות :

שמואל ב פרק-ז

[א] הניח. מלשון מנחה : **[ב] היריעה.** וילון : **[ח] הנוה.** גדרות הצאן, כמו (ישעיהו סה י) : והיה השרון לנוה צאן : **[י] ירגז.** ענין תנועה ממקום המונח, וכן (שמואל א כח טו) : למה הרגזתני : **לענותו.** מלשון עינוי : **[יד] בהעותו.** מלשון עון : **והוכחתיו.** ענין מוסר ההכאה, כמו (חבקוק א יב) : וצור להוכיח יסדתו : **בשבת.** בשרביט : **ובנגעי.** רצה לומר בהכאה, וכפל הדבר במלות שונות : **[טז] ונאמן.** ענין קיום, כמו (ישעיהו כב כג) : יתד במקום נאמן : **[יז] החזיון.** ענין ראייה, כמו (שמות יח כא) : ואתה תחזה, ורוצה לומר ראיית הנבואה : **[יח] הלום.** הנה, כמו (שם ג ה) : אל

תקרב הלום : **[יט]** תורת. ענין תואר ותכונה, וכן אמר כזה בדברי הימים (א יז יז) וראיתני כתור האדם המעלה, וקרוב לענין זה (שיר השירים א י) : נאוו לחייך בתורים, ורוצה לומר הפנינים המסודרים בתואר ובתכונה יפה : **האדם**. רצה לומר האדם המיוחד והמעולה : **[כ]** ידעת. ענין אהבה ורחמים, כמו (עמוס ג ב) : רק אתכם ידעתי : **[כג]** הלכו אלהים. לפי שבכל מקום נאמר אלהים בלשון רבים, אמר גם הלכו בלשון רבים, לזווג המלות, וכן (שמואל א ד ח) : האלהים האדירים האלה, וכמוהו רבים : **ממצרים גוים ואלהיו**. המ"ם של ממצרים תשמש על גוים ועל ואלהיו, וכאלו אמר ממצרים מגוים ומאלהיו : **[כז]** מצא. ענין הזמנה, וכן (ויקרא ט יג) : ואת העולה המציאו : **[כט]** הואיל. רצה וחפץ, כמו (שמות ב כא) : ויואל משה :

שמואל ב פרק-ח

[א] מתג. הוא כעין רסן עשויה להנהיג בה הבהמה, כמו (משלי כו ג) : **מתג לחמור**. האמה. אמת הזרוע, וכן (דברים ג יא) : באמת איש : **[ב]** ומלא ההבל. מדת חבל שלם : **[ג]** להשיב. מלשון השבה : ידו. מקומו : **[ד]** פרשים. הם רוכבי הסוסים הרגילים בזה : **ויעקר**. הסיר העיקר, והם הרגלים, שהם העיקר בבהמה, וכן (יהושע יא ו) : סוסייהם תעקר : **רכב**. הם מארבעה סוסים : **[ו]** נציבים. פקידים וממונים : **[ז]** שלטי. כעין מגן : **אל עבדי**. על עבדי : **כבש**. ענין לכידה : **[יז]** ושריה. ובדברי הימים (א יח טז) קראו שושא, ולמטה (לעיל כ כה) קראו שוא, ובשלש השמות היה נקרא, והוא כלל גדול בנביאים בכל מקום שנאמר פעם כן ופעם כן : **[יח]** כהנים. רוצה לומר ראשים ושרים :

שמואל ב פרק-ט

[א] הכי. כי משמש במקום אם : **[ג]** האפס. האין, וכן (בראשית מז טו) : אפס כסף : **נכה**. ענין שבירה, וכן (מלכים ב כג כט) : פרעה נכה : **[ד]** איפה. איה פה : **בית מכיר**. בבית מכיר, ותחסר בי"ת השמוש, וכמוהו הרבה : **בלו דבר**. שם מקום, 'לו דבר' : **[ט]** נער. המשרת נקרא נער, על שם שדרך הנער לשרת את הזקן : **[יג]** פסת. חגר :

שמואל ב פרק-י

[ג] ולרגלה. מלשון מרגל ומחפש : ולהפכה. תרגם יונתן : ולבדקה, כי הבודק דבר מה, מהפכה מצד אל צד : **[ד]** מדויהם. מלבושיהם, כמו (שמואל א יז לח) : וילבש שאול וגוי' מדיו : שתותיהם. הם העגבות, שהיא בחצי המלבוש, ודוגמתו (ישעיהו כ ד) : חשופי שת : **[ה]** יצמת. יגדל : **[ו]** נבאשו. נמאסו כדבר הנבאש : ואיש טוב. אנשי איש טוב, והוא שם אדון הארץ, וכן (שופטים יא ג) : וישב בארץ טוב : **[ז]** הגבורים. כמו והגבורים : **[טז]** חילם. שם מקום : **[יז]** חלאמה. לחילם : **[יט]** וישלימו. עשו שלום :

שמואל ב פרק-יא

[א] לתשובת. מלשון השבה : ויצורו. מלשון מצור : **[ד]** מתקדשת. רוצה לומר מטהרת : **[ח]** משאת. מנת ארוחה וסעודה, וכן (בראשית מג לד) : וישא משאות מאת פניו : **[יב]** בזה. במקום הזה : **[טו]** הבו. הזמינו ותנו, כמו (רות ג טו) : הבי המטפחת : **[טז]** אל העיר. את העיר : **[כ]** יורו. ישליכו, כמו (שמות טו ד) : ירה בים : **[כא]** ירובשת. הוא ירובעל, וכאשר 'בעלי גם 'בושת' המה כנויי עבודה זרה : פלח. כן נקרא אבן הרחים, כמו (איוב מא טז) : כפלח תחתית : רכב. הוא האבן העליונה מהרחים, כמו (דברים כד ו) : לא יחבול רחים ורכב : בתבץ. שם מקום : **[כב]** המלאך. השליח. (כד) ויורו המורים. ענין השלכה : **[כה]** כזה. כמו זה המספר : והרסה. ענין נתיצה ושבירה : **[כז]** ויאספה. הכניסה, כמו (שופטים יט טו) : ואין איש מאסף אותם :

שמואל ב פרק-יב

[א] ראש. עני ודל, כמו (משלי י ד) : ראש עשה כף רמיה : **[ג]** אין כל. לא כלום : ויחיה. ענין הספקת הצורך, כמו (בראשית מה ה) : למחיה שלחני : **[ד]** הלך. ההולך בדרך : לאורח. הוא ההלך שאמר, והוא האיש הבא אליו אשר יאמר, וליופי המליצה אמר במלות שונות : **[ו]** עקב. בעבור, כמו (דברים ז יב) : עקב תשמעון : **[ח]** כהנה. כמו שיש לך : **[יא]** מקים. מעמיד : **[יג]** העביר. הסיר ומחל : **[יד]** אפס. הוא כענין רק, כמו (במדבר כג יג) : אפס קצהו : נאץ נאצת. ענין כעס ובזיון, כמו (נחמיה ט יח) : ויעשו נאצות גדולות : **[טו]** ויגוף. היא מכת החולי : ויאנש. ענין כבדות החולי, כמו (מיכה א ט) : אנושה מכותיה : **[יז]** ברה. היא אכילה

מועטת, כמו (לעיל ג לה) : להברות את דוד : **[יט] מתלחשים**. מדברים בלחש ובחשאי : **ויבן**. מלשון הבנה : **[כ] ויסך**. משח בשמן : **ויחלף**. ענין תמורה : **[כג] האוכל**. מלשון יכולת : **[כה] ידידיה**. רוצה לומר אהוב לה', כי ידיד הוא ענין אהבה : **[כח] וחנה**. מלשון חניה : **[לא] במגרה**. כלי מלא פגימות עשויה לכרות העצים, ועל כי דרכה לכרות בגרירה, קרויה מגרה, וכן (מלכים א ז ט) : מגוררות במגרה : **ובחריצי הברזל**. כלי ברזל מלאה חריצים עשויה לדוש בה, כמו שכתוב (ישעיהו כח כז) : כי לא בחרוץ יודש קצח : **ובמגזרות**. הם הגרזנים שמבקעים בהם העצים, והוא מתהפך, כמו כבש כשב : **במלבן**. מלשון לבנים :

שמואל ב פרק-יג

[ב] ויצר. מלשון צרה ודאווה : **להתחלות**. מלשון חולי : **ויפלא**. ענין מכוסה ומניעה, וכן (דברים יז ח) : כי יפלא ממך דבר : **מאומה**. שום דבר : **[ג] רע**. חבר ואוהב : **[ד] דל**. כחוש ורזה, כמו (בראשית מא יט) : דלות ורעות : **[ה] והתחל**. מלשון חולי : **לראותך**. לבקר אותך, כמו (שמואל א יט טו) : לראות את דוד : **ותברני הבריה**. ענין אכילה מועטת, כמו (לעיל יב יז) : ולא ברה אתם : **[ו] ותלבב לביבות**. תרגם יונתן : **ותחלוט חליטתא**. בדברי רבותינו ז"ל (פסחים ו) : חלוט של בעלי בתים והמה נקראים על שם המעשה ששולקין אותם ברותחין : **ואברה**. ואוכל מעט : **[ח] הבצק**. העיסה, ואמר כן על שם סופו, כי אחר הלישה נקרא בצק, וכן (ישעיהו מד יט) : אפיתי על גחליו לחם : **ותלבב**. וחלטה : **[ט] המשרת**. תרגום של מחבת, היא מסריתא : **ותצוק**. מלשון יציקה : **מעלי**. מאצלי : **[יב] תענני**. מלשון עינוי : **הנבלה**. דבר גנאי וכעור : **[יג] אנה**. להיכן : **הנבלים**. הפחותים ושפלים : **[טז] אודות**. עסק : **[יז] ונעול**. סגור במנעול : **[יח] פסים**. מרוקמת ברוחב פס יד, וכן (בראשית לז ג) : ועשה לו כתונת פסים : **[כ] האמינון**. דרך המדברים להוסיף אותיות להקטין הדבר, וכן (דברים לב י) : יצרנהו כאישון עינו, הנקרא כן על שם האיש הקטן הנראה בעין : **החרישי**. ענין שתיקה : **תשיתי**. תשימי : **ושוממה**. הוי"ו יתירה, וכן (תהלים עו ז) : ורכב וסוס : **[כג] לשנתים ימים**. לשתי שנים : **גוזזים**. את הצאן : **עם אפרים**. סמוך לנחלת אפרים, כמו (בראשית כה יא) : עם באר לחי ראי : **[כה] ויפרץ**. ענין הפתוי ברבוי דברים, והוא הפוך מן (שם יט ג) : ויפצר בם : **[כט] פרדו**. הוא הבא מן הסוס והחמור : **[לד] הצופה**. הוא העומד במקום גבוה להביט למרחוק : **[לט] ותכל דוד**. תחסר מלת נפש, ולזה אמר בלשון נקבה, שעל הנפש ידבר, כאלו אמר ותכל נפש דוד :

שמואל ב פרק-יד

[ב] תסוכי. תמשחי : **[ה]** אבל. באמת, כמו (שם מב כא) : אבל אשמים אנחנו : **[ו]** וינצו. ענין מריבה, כמו (שמות ב יג) : שני אנשים עברים נצים : **[ט]** וכסאו. רוצה לומר המלכות : **[יא]** מהרבת. ענין גדולה וחשיבות, כמו (אסתר א ח) : על כל רב ביתו : גואל הדם. קרוב הנרצח הרוצה לנקום נקמת דמו, נקרא גואל הדם, שהוא כאלו נחשב לדם לגאולה : משערת בנד. אמר דרך הפלגה, כדרך שאומרים הבריות : **[יג]** כאשם. ענין שגגה : **[יד]** הנגרים. ענין הזלה ונטיפה, כמו (מיכה א ד) : כמים מוגרים במורד : **[יח]** תכחדי. ענין העלמה, כמו (תהלים סט ו) : ואשמותי ממך לא נכחדו : **[יט]** אש. הוא כמו יש, וכן (מיכה ו י) : עוד האש בית רשע : להמין ולהשמיל. מלשון ימין ושמאל : **[כ]** פני הדבר. תחילת הדבר : **[כו]** ימים. שנה : באבן המלך. במשקל המלך, כמו (דברים כה יג) : לא יהיה לך בכיסך אבן ואבן על שם שדרכה להיות מאבן : **[ל]** חלקת. אחוזת שדה, כמו (בראשית לג יט) : ויקן את חלקת השדה : אל ידי. אל מקומי : והציתוה. מלשון הצתה והבערה :

שמואל ב פרק-טו

[א] ויעש. ענין אסיפה וקנין, כמו (שם יב ה) : הנפש אשר עשו בחרן : מרכבה. עגלה לרכוב בו : **[ב]** ריב. משפט : אי מזה. איזה העיר שתאמר מזה אני : **[ג]** ונכוחים. צודקים שראוי להתוכח בהם, כמו (משלי כד כו) : משיב דברים נכוחים : **[ד]** ועלי. כמו ואלי : **[יא]** קרואים. מזומנים, וכן (שמואל א ט יג) : ואחרי כן יאכלו הקרואים : **[יב]** הקשר. המרד, על שם שבעלי המרד יתקשרו באגודה אחת, וכן (שם כב ח) : כי קשרתם כולכם : אמיץ. חזק : **[יד]** פליטה. הצלה, כמו (לקמן כב ב) : ומפלטי לי : והדיח. מלשון דחיה : **[יז]** ברגליו. עם מהלכו ואחריו, כמו (שופטים ח ה) : לעם אשר ברגלי : **[יח]** הכרתי והפלתי. תרגם יונתן : קשתיא וקלעיא : הגתים. האנשים שהתגוררו בגת בעוד שהיה דוד שם : ברגלו. עם מהלכו : על פני. לפני : **[יט]** גולה. ענין טלטול ונוע, ואם הוא בלא שבי, וכן (דברי הימים א ח ו) : ויגלום אל מנחת : **[כ]** אחיך. רעיך הבאים אתך : ואמת. הוא כענין חסד : **[כד]** ויציקו. ענין העמדה, כמו (שמואל א ב ח) : כי להי מצוקי ארץ, ורוצה לומר היסודות והעמודים שהארץ עומדת עליהם, והוא כמו ויציגו, כי אותיות גיכ"ק מתחלף : **[כה]** נוהו. מדורו : **[כח]** מתמהמה. מתעכב, כמו (תהלים קיט ס) : חשתי ולא התמהמהתי : בערבות. מלשון ערבה ומישור : **[ל]** חפוי. מכוסה : יחף. בלי מנעלים : **[לא]** בקושרים. בין אגודת המורדים : סכל. ענף טפשות : **[לב]** הארכי. שם מקום. (לד) ואני ואני. הוויין נוספות בשניהם : **[לז]** רעה. חבר, ועל כי ישב עמו בתמידות, קראו רעה :

שמואל ב פרק-טז

[א] **וצמד**. זוג, על שם שהולכים צמודים וחבורים יחד, והוא מלשון (במדבר יט טו) : צמיד פתיל : **חבושים**. חגורים באוכף לרכוב בהם, כמו (בראשית כב ג) : ויחבוש את חמורו : **מאה צמוקים**. מאה אשכולות ענבים יבשים : **ומאה קיץ**. מאה לטרין תאנים יבשים : **ונבל**. ונאד : **[ה]** **ומקלל**. ענין דברי קלון וחרפה, וכן (שמואל א ג יג) : כי מקללים להם בניו : **[יב]** **אולי**. הלואי, כמו (ישעיהו לז ד) : אולי ישמע : **[יג]** **בצלע**. בעבר ובצד, כמו (שמות כז כו) : צלע המשכן : **לעומתו**. נגדו : **ועפר**. זרק עפר, ולתוספת ביאור אמר בעפר, וכן (תהלים פ י) : ותשרש שדשיה : **[יד]** **וינפש**. ענין מנוחה ומרגוע המשיב את הנפש, כמו (שמות לא יז) : שבת וינפש : **[כ]** **הבו**. הזמינו, כמו (בראשית יא ז) : הבה נרדה : **[כא]** **נבאשת**. ענין תיעוב ומאוס, כדבר הנבאש :

שמואל ב פרק-יז

[ב] **ורפה ידים**. ענין מורד לב ויאוש : **[ד]** **ויישר**. מלשון יושר, רוצה לומר הוטב בעיניו : **[ו]** **אם אין**. אם לאו : **[ח]** **שכול**. מי שבניו אבודים קרוי שכול, כמו (שם מג יד) : כאשר שכלתי שכלתי : **[ט]** **הפחתים**. בורות וחפירות, כמו (לקמן יח יז) : אל הפחת הגדול : **מגפה**. רצה לומר מכת חרב : **[יא]** **ופניך**. אתה בעצמך : **בקרב**. במלחמה, כמו (תהלים קמד א) : המלמד ידי לקרב : **[יב]** **ונחנו**. מלשון חניה : **[יג]** **יאסף**. יכנס : **והשיאו**. והגביהו : **וסחבנו**. ענין גרירה והמשכה, כמו (ירמיהו כב יח) : סחוב והשלך : **הנחל**. העמק : **צרור**. חתיכת עפר גסה, כמו (עמוס ט ט) : ולא יפול צרור ארץ : **[יד]** **להפר**. לבטל : **[טז]** **יבולע**. ענין השחתה, כמו (לקמן כ יט) : למה תבלע נחלת ה' : **[יט]** **המסך**. וילון, כמו (שמות כו לו) : ועשית מסך : **ותשטח**. ופרשה, כמו (יחזקאל כו יד) : משטח חרמים : **הרפות**. חטים כתושים ונקלפים, כמו (משלי כז כב) : בתוך הרפות בעלי, והוא מלשון רפיון, כי נרפו ונקלפו מקליפותיהם : **[כ]** **מיכל המים**. ענינו פלג המים, ואין לו חבר : **[כב]** **נעדר**. נחסר, כמו (ישעיהו מ כו) : איש לא נעדר : **[כג]** **ויחבוש**. חגר האוכף : **[כח]** **משכב**. מצעות לשכב עליהם : **וספות**. מזרקים, כמו (שמות יב כב) : בדם אשר בסף : **וכלי יוצר**. כלים מיוצר חרס : **וקלי**. קמח משבלים צלויים : **ופול ועדשים**. הם מיני קטניות : **וקלי**. הוא קמח מקטניות צלויים : **[כט]** **ושפות בקר**. גבינות העשויות מחלב הבקר, ועל כי נעשית על ידי עשוי וכתישה, נקראו שפות, והוא מלשון (איוב לב כא) : ושופו עצמותיו :

שמואל ב פרק-יח

[א] ויפקוד. מנה אותם : **[ג]** נס ננוס. נברח : **[ד]** אל יד. אל מקום : **[ה]** לאט. ענין נחת, כמו (בראשית לג יד) : אתנהלה לאטי : **[ח]** וירב. מלשון רבוי : **[ט]** ויקרא. מלשון מקרה : שובך. כמו סובך בסמ"ך, והוא ענין ענף, כמו (שם כב יג) : בסבך בקרניו ויקרא כן על שם שנאחזים ומסובכים זה בזה : האלה. שם אילן מה : **[יא]** עשרה כסף. תרגם יונתן : עסר סלעין דכסף : **[יב]** ולו אנכי. ואם אנכי, וכן (שופטים ח יט) : לו החייתם אותם : **[יג]** או עשיתי. אם עשיתי : יכחד. ענין העלמה : מנגד. מרחוק : **[יד]** כן. ענין טוב ונכון, כמו (שם יב ו) : ולא יכין לדבר כן : אוחילה. אבקש, כמו (מלכים ב ה ג) : אחלי אדוני : שבטים. שרביטים : ויתקעם. ותחבם : בלב האלה. באמצעות האלה, ועל כי הלב הוא באמצע הגוף, הושאל המלה ההיא לכל מצוע, וכן (דברים ד יא) : עד לב השמים : **[טו]** כלי יואב. כלי זיינו : **[טז]** חשך. מנע, כמו (בראשית כב טז) : ולא חשכת : **[יז]** הפחת. בור וחפירה : גל. תל גדול : **[יח]** מצבת. מלשון מצבה, רוצה לומר בנין גבוה : יד אבשלום. מקום אבשלום : **[יט]** ארוצה. ענין מהירות ההליכה : **[כ]** ויהי מה. רצה לומר יהיה מה שיהיה, ודוגמתו (איוב יג יג) : ויעבור עלי מה, ופירושו יעבור מה שיעבור : **[כג]** הככר. המישור, והוא ככר הירדן : **[כד]** סגר. מסר, כמו (עמוס א ו) : להסגיר לאדום : **[כט]** ההמון. העם הרב : **[ל]** סוב. מלשון סבוב והפנה : כה. הנה :

שמואל ב פרק-יט

[א] וירגז. ויחרד : עלית. מלשון עלה : וכה. וכן : **[ה]** לאט. עטף וכסה, כמו (מלכים א יט יג) : וילט פניו באדרתו : **[ז]** לו אבשלום. אם אבשלום, כמו (שופטים ח יט) : לוא החייתם : **[ט]** ילין. מלשון לינה : **[י]** נדון. מלשון דין וויכוח : **[יא]** מחרישים. שותקים : **[יד]** תמרו. כמו תאמרו באל"ף : **[יח]** וצלחו. ועברו, ודוגמתו (שם יד ו) : ותצלח עליו רוח ה' : **[יט]** העברה. רוצה לומר ספינה שעוברים בה רוחב המים : לעביר. כמו להעביר : **[כ]** העוה. מלשון עון : **[כב]** התחת. האם במקום : קלל. מלשון קלות ובזיון : **[כג]** לשטן. למקטרג : **[כד]** בן שאול. אף בן הבן יקרא בן : עשה. תקן, וכן (בראשית יח ז) : וימהר לעשות אותו : שפמו. שער שעל השפה, וכן (ויקרא יג מה) : ועל שפם יעטה : **[כז]** רמני. מלשון רמאות : אחבשה. ענין תקון האוכף : לי. לצרכי : פסח. חגר : **[כח]** וירגל. ענין רכילות ולשון הרע, כמו (תהלים טו ג) : לא רגל על לשונו

{כט} אנשי מות. רצה לומר חייבי מיתה : **{ותשת}**. ותשם : **{ל}** השדה. הוא כולל כל הנחלה : **{לא}** אחרי. הוא כענין הואיל, כמו (יחזקאל כ לט) : ואחר אם אינכם שומעים : **{לב}** את המלך. עם המלך : **{לשלחו}**. ענין לוי : **{לג}** כלכל. ענין ספוק המזון, כמו (בראשית מה יא) : וכלכלתי אותך : **{לה}** כמה. מהו המספר : **{לו}** שרים ושרות. משוררים ומשוררות : **{לז}** יגמלני. ענין השבת הטובה : **{מג}** על איש ישראל. אל איש ישראל : **{נשאת נשא}**. ענין תשורה ומתן, כמו (אסתר ב י) : ויתן משאת כיד המלך : **{מד}** ידות. חלקים : **{הקלתני}**. מלשון קלות ובזיון : **{ויקש}**. מלשון קשה :

שמואל ב פרק-כ

{א} נקרא. מלשון מקרה : **{בליעל}**. בלי עול שמים, רוצה לומר רשע : **{נחלה}**. הוא חלק, וכפל הדבר במלות שונות : **{ב}** ויעל. ענין סלוק, כמו (במדבר ט כא) : ונעלה הענן : **{ג}** ויכלכלם. הספיק מזונם : **{צורות}**. קשורות, כמו (בראשית מב לה) : צורות כספיהם : **{ד}** הזעק. אסוף בקול זעקה : **{ה}** ויחר. מלשון איחור ועכוב : **{המועד}**. הזמן : **{יעדו}**. ענין קביעות, כמו (מיכה ו ט) : שמעו מטה ומי יעדה : **{ו}** והציל. מלשון הצלה. או הוא מענין הפרשה, כמו (בראשית לא טז) : אשר הציל אלהים : **{ז}** והכרתי והפלתי. תרגם יונתן : קשתיא וקלעיא : **{ח}** עם האבן. סמוך להאבן : **{מדו לבושו}**. היא היא, וכפל המלה בשמות נרדפים, כמו (דניאל יב ב) : אדמת עפר : **{מצומדת}**. מחוברת, כמו (במדבר יט ט) : צמיד פתיל : **{בתערה}**. היא תיק החרב : **{ט}** ותוחז. מלשון אחוזה : **{יב}** המסלה. דרך הכבושה : **{יג}** הוגה. הוסר, כמו (ישעיהו כז ח) : הגה ברוחו הקשה : **{טו}** ויצורו. מלשון מצור : **{יח}** התמו. מלשון תם והשלמה : **{יט}** תבלע. תשחית, כמו (שם כה ז) : ובלע בהר הזה : **{כ}** חלילה. חולין וגנאי, וכפל המלה לרוב הזרות אצלו : **{כב}** ויפצו. ענין פזור :

שמואל ב פרק-כא

{ב} בקנאתו. ענין כעס, כמו (דברים לב כא) : הם קנאני בלא אל : **{ג}** אכפר. ענין בטול הרוגז, כמו (בראשית לב כ) : אכפרה פניו : **{ה}** דמה. חשב, כמו (שופטים כ ה) : אותי דמו להרוג : **{נשמדנו}**. מלשון השמדה וכליון : **{ו}** והוקענום. ענין תליה, כמו (במדבר כה ד) : והוקע אותם לה' : **{ז}** בינותם. כמו ביניהם : **{ט}** ויקיעום. ותלאום :

שבעתים. מלשון שבע : **[י]** **השק**. יריעה עבה : **הצור**. הסלע : **נתך**. נשפך, כמו (שמות ט לג) : ומטר לא נתך ארצה : **לנוח**. רוצה לומר להתעכב : **[יב]** **בעלי**. אדוני : **[יג]** **המוקעים**. התלואים : **[יד]** **בצלע**. שם מקום : **ויעתר**. ענין רצוי, כמו (בראשית כה כא) : ויעתר לו ה' : **[טז]** **וישבי בנוב**. כן היה שמו : **הרפה**. הענקה, כמו (שם יד ה) : ויכו את רפאים : **קיננו**. שם כלי זיין, ואין לו חבר : **[יח]** **בגוב**. הוא גזר האמור בדברי הימים (א כ ד) : **סף**. ובדברי הימים (שם) נאמר ספי, והוא הוא : **[יט]** **יערי אורגים**. כן שם אביו, ובדברי הימים (שם פסוק ה) נאמר בן יעיר, והוא הוא : **בית הלחמי**. רוצה לומר הכה את בית הלחמי, והוא לחמי האמור בדברי הימים (שם) : **את גלית**. עם גלית, ורוצה לומר אף שהיה מלחמה עם גלית, לא יוכל לעזור לו, ובדברי הימים (שם) נאמר שהיה אחי גלית : **כמנור אורגים**. תרגם יונתן : כאכסן דגרדאין, וכמו כן תרגם (שופטים טז יד) : על יתד הארג, והוא העץ העגול שלפני האורג, יכרוך עליו חוטי השתי, ובמשנה יקראו כובד (שבת קיג א) : **[כ]** **מדון**. מלשון מדה, ורוצה לומר בעל מדה גדולה, וכן (במדבר יג לב) : אנשי מדות : **[כא]** **ויחרף**. ענין בזיון :

שמואל ב פרק-כב

[א] **מכף**. מיד : **[ב]** **ומצודתי**. מבצר חזק : **ומפלטי**. מצילי, ואמר ילי, לתוספת ביאור : **[ג]** **צורי**. מלשון צור וסלע, וכפל דבריו במלות שונות כדרך השיר : **ומנוסי**. מלשון ניסה ובריחה : **מחמס**. הוא כענין גזל : **[ה]** **אפפוני**. סבבוני, כמו (תהלים מ יג) : כי אפפו עלי : **משברי**. מלשון שבר : **נחלי**. מלשון חולי, כמו (נחום ג יט) : נחלה מכתך : **יבעתוני**. מלשון בעתה וחרדה : **[ו]** **חבלי**. מכאובי, כמו (הושע יג יז) : חבלי יולדה : **קדמוני**. באו לפני, כמו (מיכה ו ו) : במה אקדם ה' : **[ח]** **ויתגעש**. ענין התנודה והתנועה החזקה, כמו (ירמיהו מו ז) : כנהרות יתגעשו מימיו : **ירגזו**. יחרדו : **[י]** **וערפל**. כעין עב הענן : **[יא]** **כרוב**. מלאך. ורבותינו ז"ל אמרו (חגיגה יג ב) : כרביא, והוא התרגום של נער, כי דמות אדם להנה : **ויעף**. ענין פריחה : **[יב]** **וישת**. ענין שימה, כמו (תהלים עג ט) : שתו בשמים פיהם : **חשרת**. ענין קשור, כמו (מלכים א ז לג) : וחשוקיהם וחשוריהם : **[יג]** **מננה**. ענין הארה וזריחה : **[טו]** **ויהם**. מלשון מהומה : **[טז]** **אפיקי**. כן יקרא המים הנגרים בחוזק ורודפים, וכן (איוב ו טו) : כאפיק נחלים : **מנשמת**. מלשון נשימה ונשיבת הפה : **[יז]** **ימשני**. ענין הוצאה, כמו (שמות ב י) : מן המים משיתהו : **[יח]** **אמצו**. ענין חוזק : **[יט]** **אידי**. ענין מקרה רע, כמו (איוב לא ג) : הלא איד לעול : **משען**. ענין סעד : **[כ]** **יחלצני**. ענין הוצאה ושלילה, כמו (תהלים פא ח) : בצרה קראת ואחלצך : **[כא]** **יגמלני**. מלשון גמול ותשלום שכר : **כבור**. מלשון ברור ונקי : **[כו]** **גבור**. ענינו כמו גבר, וכן נאמר בתהלים (יח כו), והוא

תרגום של איש : **[כז]** **נבר תתבר**. מלשון ברור ונקי : **עקש תתפל**. ענין שניהם עקמימות, כמו (דברים לב ה) : דור עקש ופתלתול, והוא בדרך ההופך : **[כט]** **יגיה**. מלשון נוגה ואורה : **חשכי**. מלשון חושך : **[ל]** **גדוד**. צבאות עם : **אדלג**. ענין קפיצה : **שור**. ענין חומה, כמו (בראשית מט כב) : בנות צעדה עלי שור : **[לא]** **צרופה**. מלשון צרוף וזקוק : **[לב]** **מבלעדי**. ענינו כמו זולת : **צור**. ענין חוזק : **[לג]** **מעוזי**. מחזקי : **חיל**. כח : **ויתר**. ענין דלוג וקפיצה, כמו (חבקוק גו) : ראה ויתר גוים : **[לד]** **משוה**. משים, כי 'וישם' (בראשית ד טו), תרגם אונקלוס ושוי : **במתני**. ענין גבהות : **[לה]** **ונחת**. מלשון חתת ושבירה : **[לו]** **וענתך**. מלשון ענוה : **תרבני**. מלשון רבוי : **[לז]** **צעדי**. פסיעותי, כמו (לעיל ו יג) : ויהי כי צעדו : **מעדו**. ענין החלקה והשמטה מן המקום, כמו (תהלים לז לא) : לא תמעד אשוריו : **קסולי**. תרגום של 'כרעים' (ויקרא יא כא), הרא קרסולין : **[לח]** **כלותם**. מלשון כליון : **[לט]** **ואמחצם**. ענין הכאה ופציעה, כמו (תהלים קי ו) : מחץ ראש : **[מ]** **ותזרני**. מלשון אזור וחגורה : **תכריע**. ענין הנפילה על הכרעים : **קמי**. האויבים הקמים עלי : **[מא]** **תתה**. נתת : **עורף**. הוא אחורי הפנים : **ואצמיתם**. ענין כריתה, כמו (שם קא ה) : אותו אצמית : **[מב]** **ישעו**. ענין הפנה, כמו (ישעיהו וז ח) : ולא ישעה אל המזבחות : **ענס**. מלשון עניה ותשובה : **[מג]** **ואשחקם**. ענין כתישה, כמו (שמות ל לו) : ושחקת ממנה הדק : **אדקם**. מלשון דק : **ארקעם**. ענין רדוד ושטיחה, כמו (שם לט ג) : וירקעו את פחי הזהב : **[מד]** **ותפלטני**. ענין הצלה : **[מה]** **יתכחשו**. מלשון כחש ושקר : **[מו]** **יבולו**. ענין כמישה, כמו (ירמיהו ח יג) : והעלה נבל : **ויחגרו**. מלשון חגר ופסח : **[מז]** **צורי**. חזקי : **[מח]** **ומוריד**. מלשון ירידה : **[מט]** **ומקמי**. האויבים הקמים עלי : **[נא]** **מגדול**. מלשון גדול :

שמואל ב פרק-כג

[א] **נאם**. מענין אמירה ודבור : **הגבר**. האיש : **על**. למעלה, וכן (איוב לו לג) : מקנה אף על עולה : **ונעים**. ענין עריבות ומתיקות : **[ב]** **ומלתו**. ענין דבור, כמו (תהלים קלט ד) : כי אין מלה בלשוני : **[ד]** **עבות**. עננים : **מנוגה**. ענין הארה וזריחה : **דשא**. חציר : **[ה]** **ערוכה**. ענין סדור : **חפץ**. רצון : **[ו]** **מנד**. מלשון נדידה : **כלהם**. מלשון כל : **[ז]** **בשבת**. ענין בטול, כמו (ישעיהו יד ד) : שבת נוגש : **[ח]** **השלשי**. ענין גבורים ונכבדים, כמו (שמות יד ז) : ושלשים על כלו, ונפלה מ'ים הרבים, וכן (מלכים ב יא ד) : לכרי ולרצים ומשפטו : לכרים : **[ט]** **בחרפם**. מלשון חרפה ובזיון : **ויעלו**. נסתלקו, כמו (איוב ה כו) : כעלות גדיש : **[י]** **יגעה**. מלשון יגיעה ועייפות : **לפשט**. ענין הסרת המלבוש : **[יא]** **לחיה**. רוצה לומר לעדה, וכן (תהלים סח יא) : חיתך ישבו בה : **חלקת**. אחוזת שדה : **[טו]** **ויתאוה**. מלשון תאוה וחשק : **[טז]** **ויסך**. מלשון נסך : **[יז]** **ה'**. כמו מה' :

יח עורר. מלשון התעוררות ותנועה : **יט** הכי. המלה ההיא עם הה"א התימה, מורה על אמתת הדבר : **כ** איש חי. איש מזורז, וכאשר יאמרו הבריות : **כא** בשבט. בשרביט : **כד** בית לחם. מבית לחם :

שמואל ב פרק-כד

א לחרות. מלשון חרון אף : **ויסת**. מלשון הסתה : **ב** שוט. ענין ההליכה אנה ואנה, וכן (איוב א ז) : משוט בארץ : **ופקדו**. ענין מנין ומספר : **ד** לפני המלך. כמו מלפני המלך : **ה** הנחל. העמק : **ח** וישוטו. הלכו אנה ואנה : **י** אחרי כן. אחרי אשר, וכן (בראשית יט ח) : כי על כן באו, ורוצה לומר על אשר באו : **נסכלתי**. מלשון סכלות ושטות : **יב** נוטל עליך. משא עליך, וכן (משלי כז ג) : ונטל החול : **יג** התבוא. בה"א השאלה : **נסך**. תהיה נס ובורח : **יד** צר. מלשון צרה ודחק : **טו** מועד. זמן : **טז** וינחם. ענין הפוך מחשבה : **רב**. ענינו כמו די, וכן (דברים ג כו) : רב לך : **הרף**. מלשון רפיון : **יז** העויתי. מלשון עון : **כ** וישקף. ענין הבטה וראיה : **עליו**. סמוך לו : **אפיו**. על פניו : **כא** ותעצר. ענין מניעה, וכן (שם יא יז) : ועצר את השמים : **כב** והמרגים. הוא לוח עץ ובתחתיתו תחובים אבנים דקים, ובו דשים התבואה, וכן (ישעיהו מא טו) : למורג חרוץ : **כד** מאותך. מאתך, וכן (יחזקאל ג כב) : ושם אדבר אותך : **במחיר**. ענין דמי הדבר וערכו, כמו (ישעיהו נה א) : ובלא מהיר יין וחלב : **כה** ויעתר. נתרצה, כמו (בראשית כה כא) : ויעתר לו ה' :